

8.3 Vervoeging (syn.: conjugatie)

Tijd vs. tempus/aspect, modaliteit vs. modus (boek p.104-108)

Werkelijkheid	Grammaticale uitdrukking van de werkelijkheid
TIJD (= horlogetijd) a) externe tijd = situering t.o.v. referentiepunt	TEMPUS = grammaticale uitdr. van externe tijd Middelen: morfologie + syntaxis
<ul style="list-style-type: none">• voor referentiepunt (“voortijdigheid”)• op referentiepunt (“gelijktijdigheid”)• na referentiepunt (“natijdigheid”)	<ul style="list-style-type: none">• imperfectum = o.v.t. (= onvoltooid verleden tijd)• presens = o.t.t. (= onvoltooid tegenwoordige tijd)• futurum = o.tk.t. (= onvoltooid toekomstige tijd)
b) interne tijd = tijdsinformatie in ww. zelf	ASPECT = grammaticale uitdr. van interne tijd Middel: syntaxis
<ul style="list-style-type: none">• begin• duur (“bezig”)• einde (“voltooid”)	<ul style="list-style-type: none">• inchoatief aspect• duratief aspect• perfectisch aspect a) perfectum = v.t.t. (= <u>voltooid</u> tegenwoordige tijd)b) plusquamperfectum = v.v.t. (= <u>voltooid</u> verleden tijd)c) futurum exactum = v.tk.t. (= <u>voltooid</u> toekomstige tijd)

MODALITEIT

= houding van spreker

- werkelijkheid, feit
- wens, veronderstelling, mogelijkheid, ...
- bevel, verzoek, aansporing

MODUS

= grammaticale uitdr. van modaliteit
Middel: morfologie

- indicatief (syn.: aantonende wijs)
- conjunctief (syn.: aanvoegende of voorwaardelijke wijs)
- imperatief (syn.: gebiedende wijs)

Toepassing: omschrijf het gebruik van de werkwoordstijden in de volgende (speciale) gevallen.

- Ze komt morgen terug.

- Vanochtend kom ik op straat Piet tegen.

- We hebben hier altijd gewoond (en we wonen er nog steeds).

- [bestelling op terras:] "Ik had graag een cola gedronken."

- Als ik geld had, kocht ik een auto.

Het historisch presens (syn.: presens historicum)

Definitie in de ANS (p.119-120):

“de werking en het referentiepunt [liggen] vóór het spreekmoment”

Concreet: we praten over het verleden in de tegenwoordige tijd (presens)

a) in geschiedkundige werken

“In 1854 vertrekt hij [= koning Leopold II] op huwelijksreis naar Egypte. Hij wordt er rondgeleid door onze consul Jean Eid, een Syriër die in 1858 de Belgische nationaliteit zal krijgen. Het wordt eerder een studiereis dan een huwelijksreis en zijn kersverse bruid beklaagt zich daar dan ook over. Tijdens dit verblijf ontstaat het idee om Alexandrië per stoombootlijn met Antwerpen te verbinden en zo geschiedt in 1859. Leopold ontmoet er Ferdinand de Lesseps, ontwerper van het Suezkanaal en stelt hem voor dat België de graafwerken zou financieren. Verder doet hij de klassieke, archeologische tour. Zo wordt het toch nog een beetje een huwelijksreis. Daarbij verzamelt hij nogal wat kunstwerken. Die zijn vandaag te bezichtigen in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis. Jean Eid, en later zijn zoon Georges, zullen ervoor zorgen dat Egypte nooit uit de Belgische koloniale plannen verdwijnt.”

Fragment uit Lucas Catherine (2002). *Bouwen met zwart geld. De groothedswaanzin van Leopold II*. Antwerpen/Amsterdam: Houtekiet, p.38.

b) in gesproken taal

“Ik loop vanmorgen in de Ferdinand Bol, ik heb twee borrels op, meer niet. Ik zie boven aan een ladder een vent staan, die staat met een grote bijl in de muur te hakken. Ik roep naar boven: ‘Hé, dat doe je verkeerd.’ Hij komt naar beneden en hij zegt tegen me: ‘Wat zeg je?’ Ik zeg: ‘Dat doe je verkeerd.’ Toen zegt-ie: ‘Hoezo?’ Ik zeg: ‘Dat moet je een ander laten doen!’ Een aardigheidje, meneer Sonneberg! Ik was goed gemutst, u weet hoe dat gaat. Maar dacht u dat-ie lachte? Vergeet ’t maar. Weet u wat-ie tegen me zegt: ‘Moet je me daarvoor van de ladder af laten komen?’ En hij geeft me een dreun tegen m’n hersens. Nou kan ik ’t toevallig goed hebben, want het was maar een klein gozertje, maar even zo goed lag ik vanmorgen om half elf al te matten in de Ferdinand Bol.”

Fragment uit een conference van cabaretier Wim Sonneveld (tekst: Simon Carmiggelt).
Geciteerd uit: Kick van der Veer (1999). *Andermans veren. Groot conferenceboek*.
Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar, p.64.

Combinaties van tempus en aspect met en zonder eigen naam

a) Met eigen naam

Voorbeeld

- *Ze heeft een boek gelezen*

- tempus:
- aspect:

Naam

perfectum = v.t.t.

- *Ze had een boek gelezen*

- tempus:
- aspect:

plusquamperfectum = v.v.t.

- *Ze zal een boek gelezen hebben*

- tempus:
- aspect:

futurum exactum = v.tk.t.

b) Zonder eigen naam

Voorbeeld

- *Ze is een boek aan het lezen*

- tempus:
- aspect:

- *Ze begon een boek te lezen*

- tempus:
- aspect:

Oefening: Benoem de modus: *indicatief, imperatief, conjunctief.*

- *Hij rent snel weg.*
- *Ren snel weg!*
- *Men roere in de pan.*
- *Lang leve de grammatica!*
- *Ik vermoedde wel dat ...*

Finiete vs. infiniete werkwoordsvormen (*Handboek Spraakkunst*, p.104)

Finiete werkwoordsvormen

= vervoegde werkwoordsvormen

- persoonsvorm (afk.: PV)

Infiniete werkwoordsvormen

= niet-vervoegde werkwoordsvormen

= nominale werkwoordsvormen

- infinitief = onbepaalde wijs
- voltooid deelwoord
= participium perfectum
- onvoltooid deelwoord
= participium presens
= tegenwoordig deelwoord

Oefening: Benoem onderstaande werkwoordsvormen. Kies uit: *vervoegd werkwoord*, *infinitief*, *voltooid deelwoord*, *tegenwoordig deelwoord*.

- *zwoegend*
- *zweeg*
- *zien*
- *geleiden*
- *geleden*

EXAMENSTOF

- theorie: *Handboek spraakkunst*, p.111: vraag 1, 3 (item 1, 2, 3, 5) en 4
- syllabus met eigen notities
- aangeduide passages in het *Handboek spraakkunst*
- leer de koppelwerkwoorden uit het hoofd
- studeer de hoofdtijden in Bijlage 2 (inclusief voetnoten)
- oefeningen: syllabus + *Oefenboek spraakkunst*, p.25-27, oef. 17 en 18